



**НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ**

**ЦЕНТАР ЗА ПОСЕБНУ КОНТРОЛУ – AML**

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕН  
УПИТНИК О АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ  
ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА  
НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА ЗА 2019.  
ГОДИНУ**

Београд, април 2020. године

## Уводне напомене

Народна банка Србије, у оквиру надзора пословања банака, врши посредно праћење и анализу активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма и најмање једном годишње спроводи анализу података из Упитника о активностима банке у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник). У складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 113/2017 – у даљем тексту: Закон), Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 13/2018 и 103/2018), коју је донела Народна банка, и извршеној Националној процени ризика од прања новца и финансирања тероризма у 2018. години, сачињен је нови упитник ради адекватног ажурирања ове анализе, као и редовне супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма код банака. Ажурирање Упитника имало је за циљ даље унапређење приступа заснованог на процени ризика у вршењу надзора активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Питања у Упитнику груписана су у 11 целина:

Део I: Општи подаци о банци;

Део II: Подаци о странкама;

Део III: Структура странака по процењеном степену ризика;

Део IV: Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке;

Део V: Подаци о трансакцијама и производима;

Део VI: Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу;

Део VII: Кореспондентски односи;

Део VIII: Обука запослених;

Део IX: Организациона структура;

Део X: Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу за спречавање прања новца и финансирања тероризма и извештавање Управе за спречавање прања новца;

Део XI: Интерна ревизија и унутрашња контрола.

Основни циљеви сачињавања анализе података из Упитника јесу:

– редовно сагледавање стања у процесу идентификовања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему

на годишњем нивоу ради правовременог препознавања области које могу указати на повећање изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма;

- посредно праћење ефикасности и адекватности успостављеног система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему и утврђивање могућих недостатака у оквиру система управљања ризиком;

- благовремено указивање банкама на потенцијалну изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Ова анализа је извршена на основу података за период јануар–децембар 2019. године, које су банке доставиле Народној банци Србије на тромесечном нивоу.

У периоду обухваћеним овом анализом, у банкарском сектору Србије пословало је 26 банака и у односу на стање на дана 31. 12. 2018. године, укупан број банака мањи је за један услед припајања једне банке другој банци.

**САДРЖАЈ:**

<i>I. Основна запажања.....</i>	<i>5</i>
<i>II. Општи подаци о банкама.....</i>	<i>7</i>
<i>III. Подаци о странкама.....</i>	<i>13</i>
<i>IV. Структура странака процењеном степену ризика.....</i>	<i>20</i>
<i>V. Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке .....</i>	<i>21</i>
<i>VI. Подаци о трансакцијама и производима.....</i>	<i>20</i>
<i>VII. Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу.....</i>	<i>25</i>
<i>VIII. Кореспондентски односи.....</i>	<i>25</i>
<i>XI. Обука запослених .....</i>	<i>25</i>
<i>X. Организациона структура.....</i>	<i>26</i>
<i>XI. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе за спречавање прања новца.....</i>	<i>28</i>
<i>XII. Интерна ревизија и унутрашња контрола .....</i>	<i>29</i>

## I. Основна запажања

На основу извршене анализе, првенствено инхерентног ризика изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, односно квантитативних и квалитативних података и информација из Упитника, као и података и информација у вези са управљањем и контролом овим ризиком, изведен је општи закључак да је изложеност банака ризику од прања новца и финансирања тероризма и у овом, као и у раније анализираним периодима, на средњем нивоу.

Банке су због величине сектора и разгранате мреже, броја и врсте странака, као и броја извршених трансакција, изложене ризику од прања новца и финансирања тероризма. Наиме, на дан 31. 12. 2019. године, 26 банака су успостављале пословни однос са странкама на укупно 2.498 локација, а готовинске трансакције могле су се извршити на укупно 3.319 локација у Републици Србији. У поређењу са истим подацима у претходној години, укупан број банака смањен је за један, уз истовремено повећање броја локација на којима се може успоставити пословни однос, али и смањење броја локација на којима су се могле извршити готовинске трансакције.

Укупан број странака у банкарском сектору смањен је у односу на претходно анализирану годину и на крају 2019. године износио је преко 11,9 милиона, од чега је око 11,14 милиона физичких лица (82.859 односи се на нерезиденте), 394.606 правних лица (5.542 односи се на нерезидентна правних лица) и 401.822 предузетника. Према достављеним подацима, у посматраном периоду извршено је нешто мање од 574 милиона безготовинских и преко 165 милиона готовинских трансакција, где је у односу на претходно анализирану годину повећан број готовинских и смањен број извршених безготовинских трансакција.

На основу анализе података достављених Упитником у вези с показатељима фактора изложености инхерентном ризику од прања новца и финансирања тероризма у посматраном периоду, дошло се до следећих запажања:

- у односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. 12. 2018), укупан број банака смањен је за један, а укупан број странака у банкарском сектору за 0,5 милиона;
- укупан број запослених у банкарском сектору повећан је за 238, а број запослених који непосредно обављају послове у вези с странкама и трансакцијама за 301;
- у 2019. години није знатније промењена структура учешћа странака према степену ризика, резидентности и примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке;
- број странака високог ризика незнатно је изнад просека за раније анализиране периоде, који износи нешто више од 75,5 хиљада;

- у односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. 12. 2018), број извршених готовинских трансакција повећан је за преко 3,9 милиона, док је број извршених безготовинских трансакција смањен за скоро 82 милиона;
- смањен је број извршених трансакција прилива и плаћања с високоризичним земљама, уз истовремено повећање броја извршених трансакција прилива и плаћања са офшор земљама;
- десет банака је у току 2019. године у своју пословну понуду увело укупно 103 нова производа, што је за 49 производа више него у 2018. години;
- у односу на претходно анализирану годину, укупна вредност кредита обезбеђених 100% депозитом знатно је повећана, за 53.763.666,83 евра, и на дан 31. 12. 2019. износила је 123.328.409,70 евра;
- све банке су се изјасниле да немају успостављен лоро кореспондентски однос с банком или другом сличном институцијом која има седиште у страној држави која се налази на листи држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма;
- деветнаест банака успоставило је укупно 195 лоро кореспондентских односа (за 17 лоро кореспондентских односа више него на дан 31. 12. 2018);
- шест банака се изјаснило да су затвориле укупно 20 лоро рачуна, наводећи као разлог мали обим промета, односно неактивност;

На основу приказаних показатеља фактора изложености инхерентном ризику, банке, као највећи чиниоци финансијског система, представљају најосетљивији део финансијског сектора у смислу изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма. Међутим, запажања до којих се дошло анализом података и информација у вези с мерама које су банке предузеле ради адекватног управљања и контроле ризика од прања новца и финансирања тероризма у посматраном периоду, указују на то да је наведени ризик знатно умањен, између осталог, на следеће начине:

- све банке су успоставиле сопствене системе за управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма, примењујући приступ заснован на процени овог ризика и узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца;
- 25 од 26 банака користи неки од софтвера за праћење трансакција и странака ради откривања сумњивих трансакција и лица, док је једна банка у процесу завршног тестирања, пред пуштање софтвера у рад;
- све банке користе неку од комерцијалних база за филтрирање странака и трансакција по ембарго и тзв. *црним листама* (OFAC, УН, ЕУ и сл.);
- 23 од 26 банака имају посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона, док три банке те послове извршавају у оквиру других организационих јединица.

- две банке су имале случај означеног лица (лице које је покушало да успостави пословни однос или било које друго лице с којим има или је имала посао или други сличан однос);
- четрнаест банака се изјаснило да у анализираном периоду није било промена запослених на позицији овлашћеног лица или његовог заменика, док су се преосталих 12 банака изјаснило потврдно (у осам банака промена се односила на овлашћено лице);
- све банке су се изјасниле да су прописале процедуре за интерно пријављивање кршења одредаба закона путем посебног и анонимног канала комуникације;
- у 21 од 26 банака област спречавања прања новца и финансирања тероризма обухваћена је извештајем спољног ревизора;
- све банке су вршиле унутрашњу контролу у 2019. години (код 22 су утврђене неправилности и дати рокови за њихово отклањање, док четири банке нису утврдиле неправилности);
- од 22 банке које су унутрашњом контролом утврдиле неправилности, 13 банака је предузело и спровело мере за отклањање утврђених неправилности у задатим роковима, док код девет банака у моменту сачињавања ове анализе овај рок још није истекао;
- 19 банака је извршило унутрашњу ревизију која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма у 2019. години (код 16 банака су утврђене неправилности и дати рокови за њихово отклањање, код једне банке нису утврђене неправилности, док код две банке извештај о извршеној ревизији није завршен/издат);
- од 16 банака у којима су извршеном интерном ревизијом утврђене неправилности, шест банака је предузело и спровело мере за отклањање утврђених неправилности у задатим роковима, док код десет банака у моменту сачињавања ове анализе овај рок још није истекао;
- 18 банака је прекинуло пословни однос са 133.456 странака (од тога једна банка са 90.999 странака) због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке, што је 68.737 странака више него на дан 31. 12. 2018. године;
- 16 банака је одбило понуду за успостављање пословног односа, као и извршење трансакције због немогућности извршења прописаних радњи и мера у 15.368 случајева, што је 10.437 странака више него на дан 31. 12. 2018. године;
- у периоду од датума примене Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (1. 4. 2018) до 31. 12. 2019. обуку је успешно завршило 27.130 запослених у банкарском сектору.

## II. Општи подаци о банкама

На дан 31. децембра 2019. године, у Републици Србији 26 банака имало је дозволу за рад Народне банке Србије. Према достављеним одговорима, банке успостављају

пословни однос са странком на укупно 2.498 локација, при чему шест банака пословни однос са странком може да успостави на до десет локација, шест банака на од 11 до 50 локација, шест банака спада у групу код којих се пословни однос може успоставити на од 51 до 100 локација, пет банака успоставља пословни однос са странком на од 101 до 200 локација и три банке пословни однос могу да успоставе на преко 200 локација.

У банкарском сектору, готовинска трансакција може се извршити на укупно 3.319 локација, при чему седам банака спада у групу оних које имају до десет таквих локација, пет банака је у групи које имају од 11 до 50 таквих локација, девет банака врши готовинске трансакције на од 51 до 100 локација, две банке имају од 101 до 200, а три банке преко 200 таквих локација.

Укупан број запослених у банкарском сектору на дан 31. децембра 2019. године износи 23.084, док број запослених који непосредно обављају послове у вези с странкама и трансакцијама износи 13.707, односно 59,38% укупног броја запослених. На основу извршене анализе, у односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, порастао је укупан број запослених за 238 запослених, а број запослених који непосредно обављају послове у вези са странкама и трансакцијама – за 301.

На нивоу банкарског сектора, просечан број странака по запосленом који непосредно обавља послове у вези са странкама и трансакцијама износи 871, док је просечан број обављених трансакција по запосленом у периоду јануар–децембар 2019. године износио 32.039, што је за 1.501 трансакцију мање него у истом периоду 2018. године. С тим у вези, просечан број странака по запосленом у банкарском сектору смањен је за 59 у односу на исти податак на дан 31. 12. 2018. године. Из наведеног произлази да је прекинут тренд повећања оптерећења запослених у периоду за који се врши ова анализа уочен у претходним годинама.



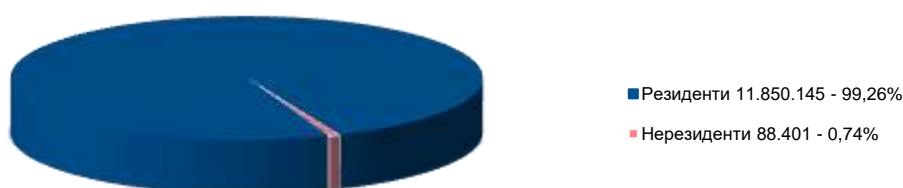
### III. Подаци о странкама

На дан 31. 12. 2019. године, укупан број странака у целокупном банкарском сектору износио је 11.938.546, што је, посматрано у односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, смањење од 4,26%, односно 532.362 странке у апсолутном износу.

На основу података добијених из Упитника, структура странака по резидентности, по правној форми организовања правних лица резидената, као и структура нерезидената са аспекта ризичности земље у банкарском сектору, приказана је на графиконима од 1 до 6.

Графикон 1 приказује апсолутно и релативно учешће странака резидената и нерезидената у целокупном банкарском сектору на дан 31. 12. 2019. године, док је преглед структуре броја странака по резидентности за периоде од 31. 7. 2017. године закључно са анализираним периодом приказан на Графикону 1а.

Графикон 1. Структура странака по резидентности на дан 31. 12. 2019.



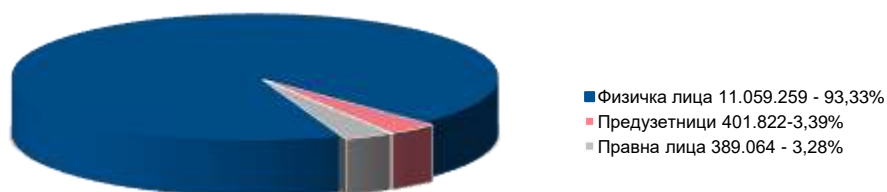
У односу на последњи анализирани период, није било промене у структури странака по резидентности у банкарском сектору.



Као и у претходно анализираним периодима, није било значајних промена у структури странака по резидентности, уз тренд смањења укупног броја странака у банкарском сектору.

Од укупног броја резидената, највеће учешће имају физичка лица (93,33%), док појединачна учешћа правних лица резидената и предузетника износе 3,28%, односно 3,39% (Графикон 2).

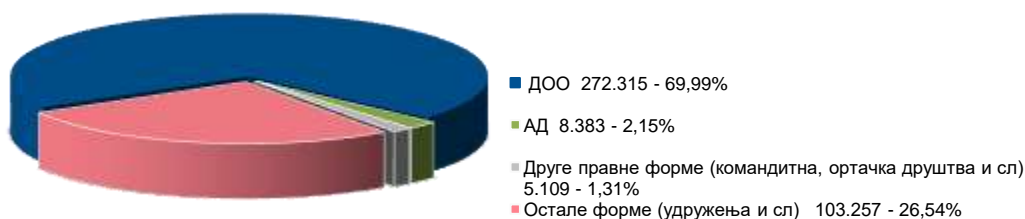
Графикон 2. Структура странака резидената на дан 31. 12. 2019.



У односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, структура странака резидената остала је готово непромењена.

Структура правних лица резидената по правној форми организовања приказана је на Графикону 3, док је преглед ове структуре у периодима од 31. 12. 2018. до 31. 12. 2019. године приказан на Графикону 3а.

Графикон 3. Структура правних лица резидената по правној форми организовања са стањем на дан 31. 12. 2019.

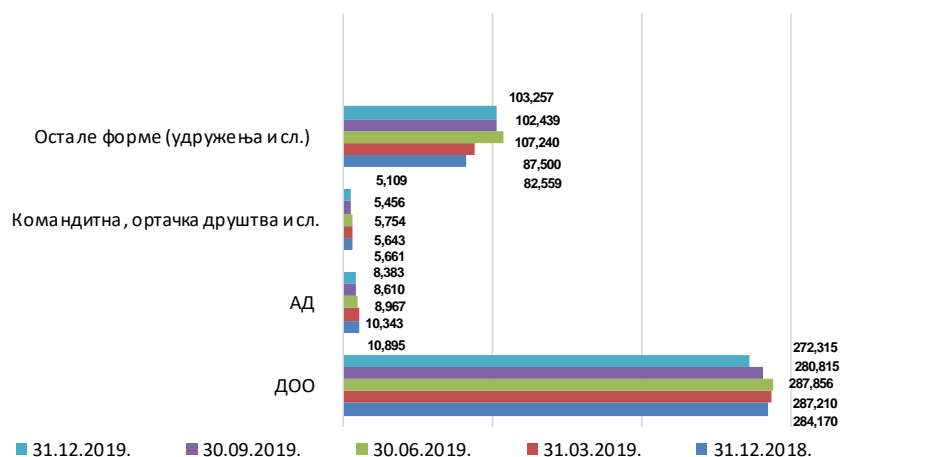


Потребно је нагласити да у укупном броју резидената правних лица највеће учешће имају привредна друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО), при чему је за ову правну форму Националном проценом ризика процењен повишен степен ризика од прања новца и финансирања тероризма, док учешће правних лица која су организована као акционарска друштва (АД) износи 2,15%.

Учешће правних лица организованих у остале правне форме (командитно друштво, ортачко друштво) износи свега 1,31%, док се на остале форме (удружења, задужбине, фондације, спортска удружења и сл.) односи преосталих 26,54%, односно 103.257 странака.

У односу на стање на дан 31. 12. 2018, смањен је број странака привредних друштава са ограниченом одговорношћу за 11.855, као и број акционарских друштава за 2.512, али је повећан број странака правних лица организованих у форми удружења и сл., и то за 20.658. Међутим, у 2019. години укупан број правних лица без обзира на форму организовања повећан је за 4.786.

Графикон 3а Преглед структуре правних лица резидената по правној форми у периодима



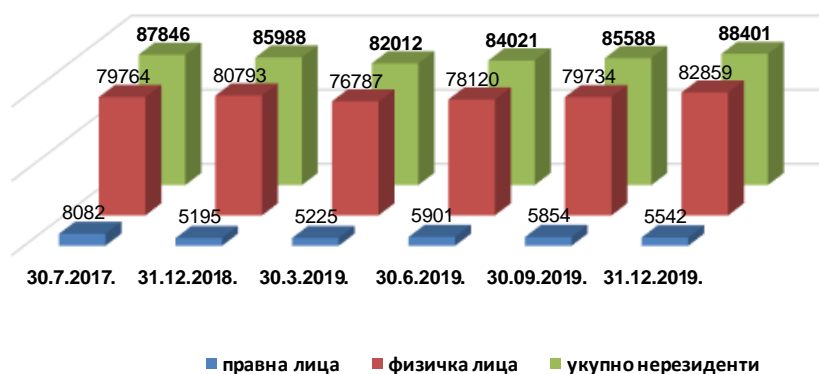
Структура укупног броја странака нерезидената у банкарском сектору на дан 31. 12. 2019. приказана је на Графикону 4, док је преглед структуре ових странака у периодима од 30. 7. 2017. до 31. 12. 2019. године приказан на Графикону 4а.

Графикон 4. Структура странака нерезидената на дан 31. 12. 2019.



Укупан број странака нерезидената на дан 31. 12. 2019. године износио је 88.401. У односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. 12. 2018), укупан број ових странака повећан је за 2.413. Притом се за број странака нерезидената физичких лица повећао за 2.066, са учешћем од 93,73%, а број правних лица нерезидената за 347.

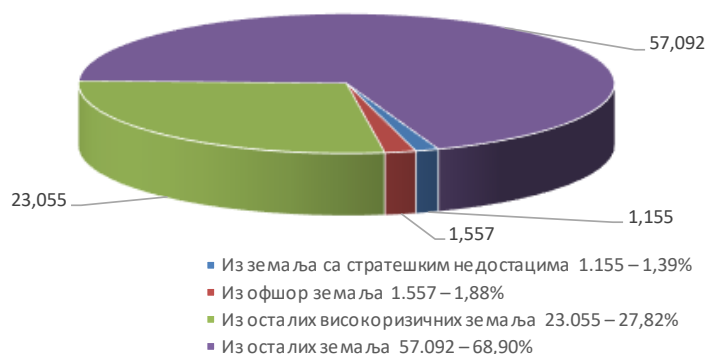
Графикон 4а Преглед структуре странака нерезидената у периодима



На основу приказаних података може се закључити да се укупан број странака нерезидената (физичких и правних лица) на крају анализираног периода креће изнад просека за анализиране периоде приказане на Графикону 4а, који износи нешто више од 85 хиљада, односно 79,7 хиљада за физичка лица нерезиденте. Када су у питању нерезиденти правна лица, њихов број је нешто нижи од просека за периоде приказане на Графикону 4а, који износи нешто више од 6,4 хиљаде.

Структуре странака физичких, односно правних лица нерезидената са аспекта ризичности земље порекла, пребивалишта, боравишта странке, односно стварног власника странке приказане су на графиконима 5 и 6.

Графикон 5. Структура странака физичких лица нерезидената са аспекта ризичности земље на дан 31. 12. 2019.



Удео физичких лица из високоризичних земаља у укупном броју нерезидената физичких лица износи 27,82%, док су њих 1,39% из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма. Поред наведеног, 1,88% удела односи се на нерезиденте физичка лица из офшор земаља, док преовлађујуће учешће имају физичка лица из осталих земаља која немају висок или повишен ниво ризика од прања новца и финансирања тероризма.

У односу на стање на дан 31. 12. 2018, смањен је удео нерезидената физичких лица из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, док је учешће оних из офшор земаља у благом порасту.

Графикон 6. Структура странака правних лица нерезидената са аспекта ризичности земље на дан 31. 12. 2019.



Као и код физичких лица нерезидената, највећи удео у структури правних лица нерезидената (82,39%) имају правна лица из осталих земаља које не носе повишен ниво ризика од прања новца и финансирања тероризма. Затим следе правна лица из офшор земаља са учешћем 9,92%, правна лица нерезиденти из високоризичних земаља са учешћем од 7,06% и правна лица из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма са учешћем од 0,63%. У односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, смањен је удео нерезидената правних лица из високоризичних и офшор земаља.

#### IV. Структура странака по процењеном степену ризика

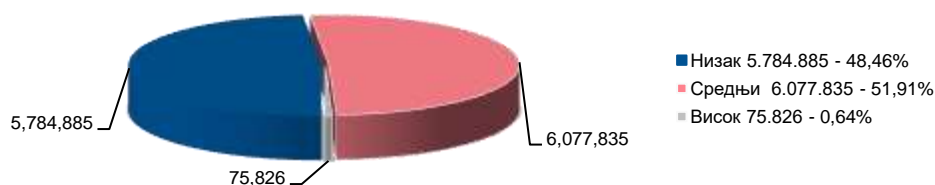
Све банке су, у складу са Законом и Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, коју је донела Народна банка Србије, између осталог, имале обавезу да израде анализу ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа, услуге које обвезник пружа у оквиру своје делатности,

односно трансакције, узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца.

У зависности од резултата извршене анализе, банке су своје странке класификовале у следеће категорије ризика: низак, средњи и висок (Графикон 7).

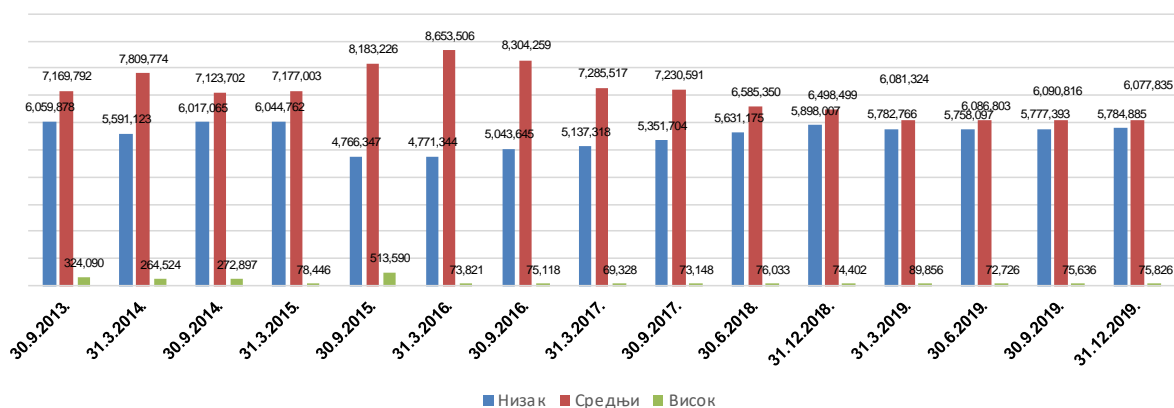
Према достављеним подацима о извршеној класификацији странака према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, 11 банака је преко 80% својих странака сврстало у категорију ниског ризика, њих 11 највећи број странака (преко 80%) сврстало је у категорију средњег ризика. Од преостале четири банке, три су у средњи ризик сврстале између 50% и 80% својих странака, док је једна банка, специфична по малом броју странака, преко 59% странака сврстала у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма.

Графикон 7. Структура странака према степену ризика на дан 31. 12. 2019.



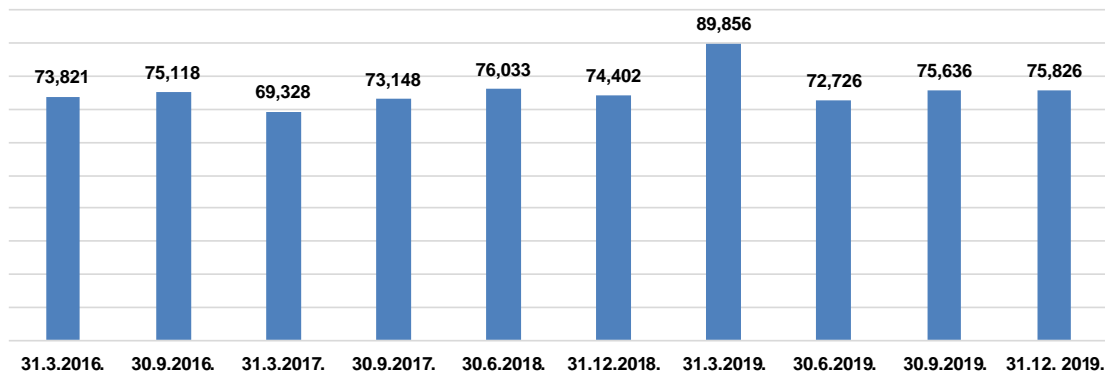
Преглед структуре странака по степену ризика, са стањем на одређени дан у периодима, приказана је на Графикону 7а, док је преглед кретања броја странака високог ризика у банкарском сектору у периодима приказан на Графикону 7б.

Графикон 7а Структура странака по степену ризика у банкарском систему - са стањем на дан по периодима



У односу на претходно анализирану 2018. годину, у банкарском сектору није било значајне промене у структури странака према степену ризика.

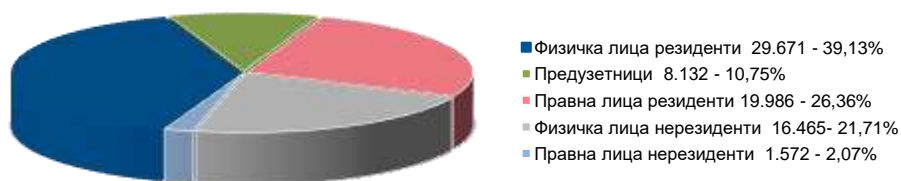
Графикон 76 Преглед кретања броја странака високог степена ризика у банкарском систему – стање на дан по периодима (број странака)



На основу података приказаних на Графикону 76, може се закључити да је број странака високог ризика у анализираном периоду незнатно изнад просека за наведене периоде, који износи нешто више од 75,5 хиљада.

Структура странака класификованих у висок ризик од прања новца приказана је на Графикону 8.

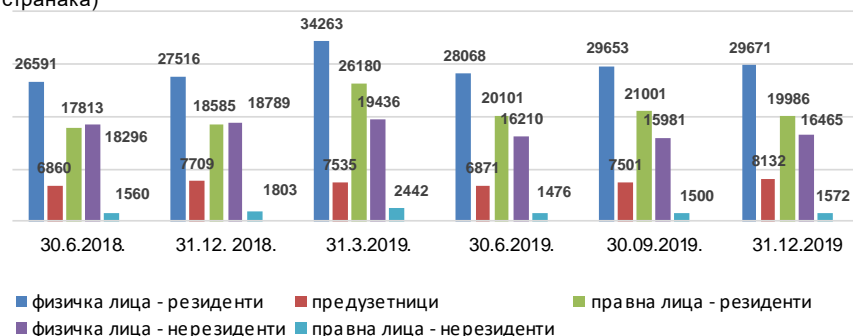
Графикон 8. Структура странака високог ризика на дан 31. 12. 2019.



Највеће учешће имају физичка лица резиденти – 39,13%, друго место заузимају правна лица резиденти са 26,36%, затим следе физичка лица нерезиденти са учешћем од 21,71%, предузетници са 10,75% и на крају правна лица нерезиденти са учешћем од 2,07%.

Преглед структуре странака високог ризика са стањем на дан у периодима приказан је на Графикону 8а.

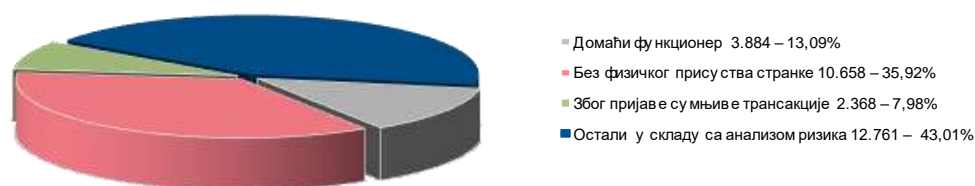
Графикон 8а - Преглед структура странака високог ризика у банкарском систему - стање на дан у периоду (број странака)



Као и у претходно анализираним периодима, највеће учешће у структури странака високог ризика имају физичка лица резиденти, а најмање правна лица нерезиденти, сразмерно њиховом укупном броју. Четврто место припада предузетницима, док су се на другом и трећем месту смењивала правна лица резиденти и физичка лица нерезиденти (Графикон 8а).

Структуре странака физичких, односно правних лица и предузетника резидената са аспекта основа за класификацију у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма приказане су на графиконима 9, 10 и 11.

Графикон 9. Структура високоризичних странака – физичка лица резиденти на дан 31. 12. 2019.



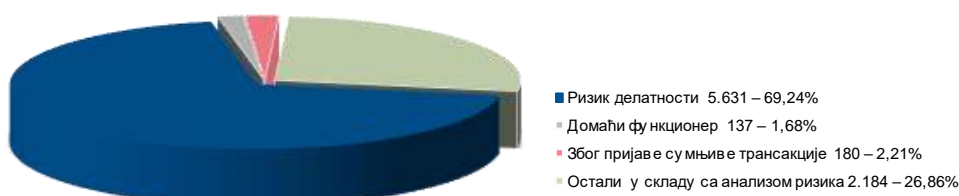
Укупно 43,01% странака физичких лица резидената банке су класификовале у висок ризик, у складу са извршеном анализом ризика, док је 35,92% ових странака класификовано у висок ризик, јер нису били присутни приликом успостављања пословног односа. На странке које су класификоване у висок ризик, јер су извршиле трансакције које су пријављене као сумњиве Управи за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа), односи се 7,98%. У структури странака физичких лица



резидената високог ризика, банке су за 3.884 странке утврдиле да имају статус функционера (13,09%).

У односу на стање на дан 31. 12. 2018, у анализираном периоду смањен је удео странака физичких лица резидената које су класификоване у висок ризик, у складу са извршеном анализом ризика, уз повећање удела странака које нису биле присутне приликом успостављања пословног односа, удела странака које су извршиле трансакције које су пријављене Управи као сумњиве и удела странака за које је утврђен статус функционера.

Графикон 10. Структура високоризичних странака – предузетници на дан 31. 12. 2019.



Банке су у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма класификовале 5.631 предузетника (69,24%) јер обављају неку од делатности која има повећан ниво ризика, 2,21% због тога што су трансакције које су извршили пријављене Управи као сумњиве, 1,68% јер имају статус функционера, док је преосталих 26,86% класификовано у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика.

У односу на стање на крају 2018. године, у анализираном периоду смањен је удео предузетника који су у висок ризик класификовани у складу са извршеном анализом ризика, уз повећање удела предузетника који обављају неку од делатности која има повећан ниво ризика, предузетника који су извршили трансакције које су пријављене Управи као сумњиве и удела оних за које је утврђен статус функционера.

Графикон 11. Структура високоризичних странака – правна лица – резиденти на дан 31. 12. 2019.

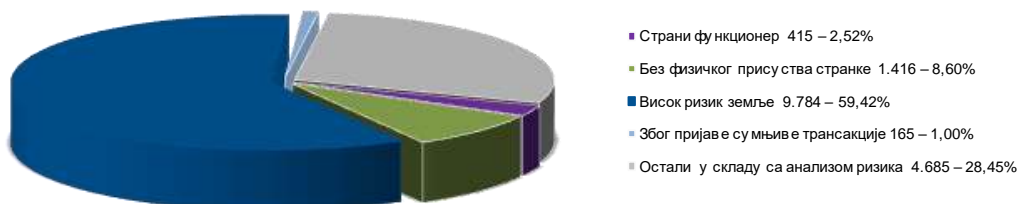


У анализираном периоду банке су 7.063 правна лица резидента класификовале у висок ризик због тога што обављају неку од делатности високог ризика, 1.988 њих због ризика земље оснивача/стварног власника, 1.196 услед постојања офшор правног лица у власничкој структури, 1.450 јер су трансакције које су ова правна лица извршила пријављене Управи као сумњиве, 571 јер имају функционера у власничкој/управљачкој структури, за 368 правних лица основ за класификацију у висок ризик била је сложена власничка структура, а преосталих 7.350 сврстани су у овај ниво ризика у складу са анализом коју су сачиниле банке.

У односу на претходно анализирану годину, повећан је број правних лица с функционером у власничкој/управљачкој структури (за 132 случаја), правних лица за која су трансакције пријављене Управи као сумњиве (за 783) и правних лица са офшор у власничкој структури (148 случајева). Смањен је број правних лица са сложенем власничком структуром и правних лица која обављају неку од делатности високог ризика.

Структуре странака физичких, односно правних лица нерезидената са аспекта основа за класификацију у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма приказане су на графиконима 12 и 13.

Графикон 12. Структура високоризичних странака – физичка лица нерезиденти на дан 31. 12. 2019.



Највећи део физичких лица нерезидената (59,42%) класификовано је у висок ризик јер су из земље за које су банке процениле висок ризик од прања новца и финансирања тероризма, 8,60% зато што нису били присутни приликом успостављања пословног односа, док је 28,45% физичких лица нерезидената сврстано у висок ниво ризика у складу са анализом које су сачиниле банке.

Поред наведеног, 1% физичких лица нерезидената класификовано је у висок ризик јер су извршили трансакције које су пријављене Управи као сумњиве. У структури странака високог ризика физичких лица нерезидената, банке су за 415 лица утврдиле да имају статус функционера.

У односу на претходно анализирану годину, број физичких лица нерезидената са статусом функционера повећан је за 19, као и број оних нису били присутни приликом успостављања пословног односа, и то за 575 случајева.

Графикон 13. Структура високоризичних странака – правна лица – нерезиденти на дан 31. 12. 2019.



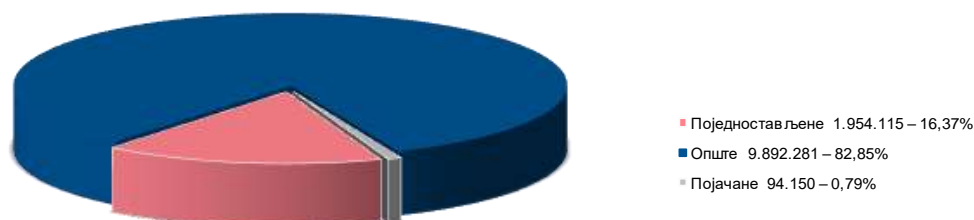
У структури високоризичних правних лица нерезидената, највеће учешће од 38,55% имају правна лица из земаља за које су банке процениле висок ризик од прања новца и финансирања тероризма, затим следе правна лица са офшор у власничкој структури, њих 18,08%, као и 35,88% оних које су банке класификовале у висок ризик у складу са извршеном анализом. Висок степен ризика због сложене власничке структуре банке су процениле за свега 3,5% правних лица нерезидената, за 1,34% јер имају функционера у власничкој/управљачкој структури, 2,54% због ризика делатности и 3,12% правних лица нерезидената због пријаве сумњиве трансакције Управи.

У односу на претходно анализирану годину, број правних лица нерезидената са статусом функционера смањен је за 26, као и број оних који су извршили трансакције које су пријављене Управи као сумњиве, и то за 39 случајева.

## V. Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке

Сагласно Закону, банке су дужне да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. У периоду за који се врши ова анализа, на 82,84% странака у банкарском сектору примењене су опште радње и мере. Појачане радње и мере спроводе се код 0,79%, а поједностављене код 16,37% странака (Графикон 14).

Графикон 14. Структура странака према примењеним радњама и мерама на дан 31. 12. 2019.



Упоредни преглед структуре броја странака по процењеним степенима ризичности и примењеним радњама и мерама на дан 31. 12. 2019. приказан је у табели:

Табела 1. Структура странака у банкарском сектору према степену ризика и примењеним радњама и мерама

Степен ризика	Број странака	% учешће	Примењене мере	Број странака	% учешће
Низак	5.784.885	48,46	поједностављене	1.954.115	16,37
Средњи	6.077.835	50,91	опште	9.890.281	82,84
Висок	75.826	0,63	појачане	94.150	0,79
	<b>11.938.546</b>	<b>100</b>		<b>11 938.546</b>	<b>100</b>

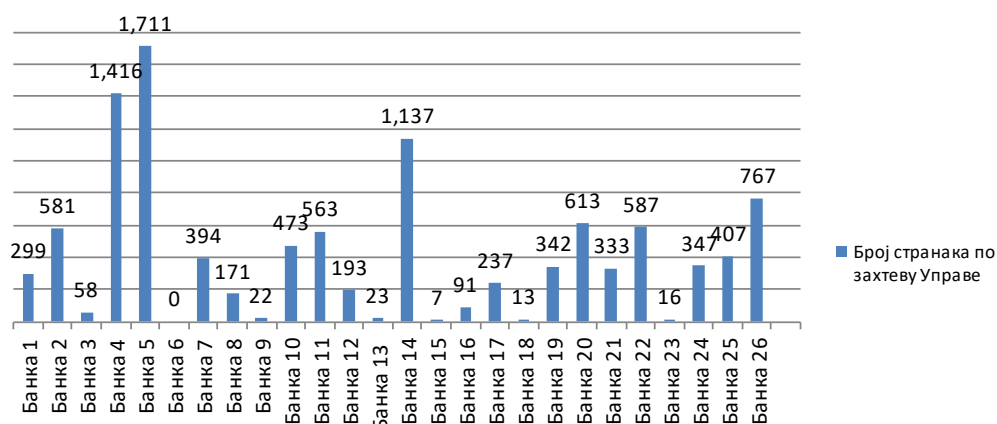
На основу анализе података из Упитника, закључује се да банке не примењују поједностављене радње и мере на све странке које су класификовале у низак ризик, већ да на преко 66,% странака ниског ризика примењују најмање опште радње и мере. Појачане радње и мере банке примењују на све странке класификоване у висок ризик, али и на 18.324 странке које су сврстале у средњи или низак степен ризика.

На постављено питање у Упитнику о томе у колико случајева је прекинут пословни однос услед немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке, 18 банака је одговорило да су прекинути пословни односи са 133.440 странака (од којих

се на једну банку односи 90.999 странака). У посматраном периоду, 16 банака су у 15.348 случајева одбиле понуду за успостављање пословног односа и/или за извршење трансакције због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке, од чега се на једну банку односи 14.892 оваква случаја.

Преглед броја странака с којима банке имају успостављен пословни однос, а за које су по захтеву Управе достављени подаци у последње три године приказан је на Графикону 15.

Графикон 15. Преглед броја странака по банкама за које су Управи достављени подаци у последње три године



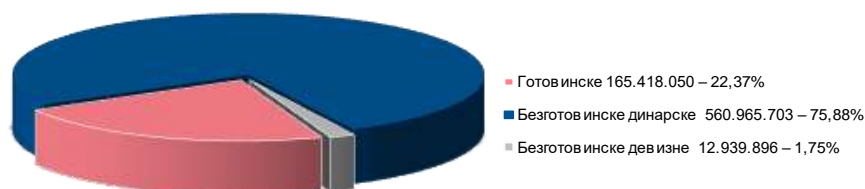
Анализа је показала да највећи број странака за које су достављени подаци Управи имају управо оне банке које заузимају неко од водећих места по броју странака у банкарском сектору.

## VI. Подаци о трансакцијама и производима

У посматраном периоду, банке су у 2019. години извршиле укупно 739.323.649 трансакција.

Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских (динарских и девизних) трансакција, у банкарском сектору у периоду јануар–децембар 2019. године приказана је у Графикону 16.

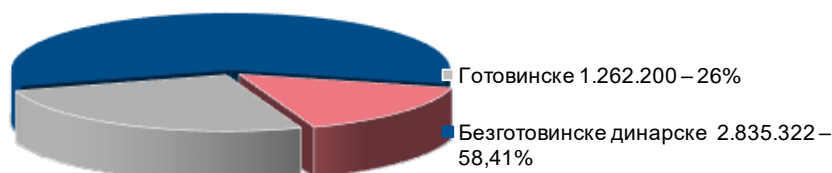
Графикон 16. Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских (динарских и девизних) трансакција, у банкарском сектору у 2019.



Према достављеним подацима, највеће учешће у укупном броју извршених трансакција у целокупном банкарском сектору имају безготовинске трансакције извршене у динарима – скоро 76%. На другом месту, са учешћем 22,37% у структури извршених трансакција, налазе се готовинске трансакције, док су на последњем месту по учешћу извршене безготовинске трансакције у страним валутама са 1,75%.

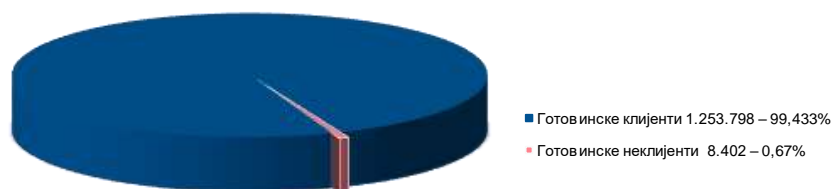
У истом периоду извршено је укупно 4.853.913 безготовинских и готовинских трансакција у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, где такође највеће учешће имају безготовинске трансакције извршене у динарима – преко 58%.

Графикон 17. Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности у периоду 2019.



Преглед структуре броја готовинских трансакција у износу 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, са аспекта да ли су их извршиле странке у банци с којом имају успостављен пословни однос односно то немају (тзв „не-клијенти”), приказана је на Графикону 18.

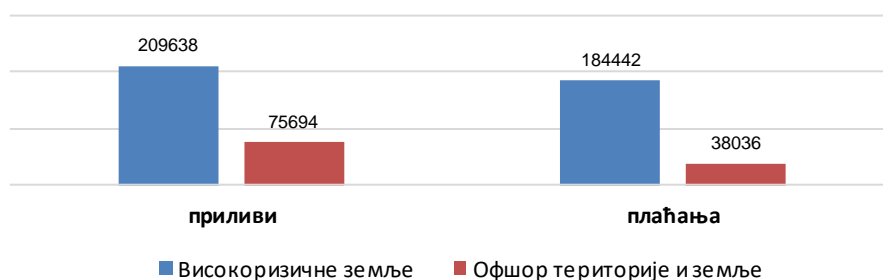
Графикон 18. Структура извршених готовинских трансакција 15.000 евра – клијенти/неклијенти у 2019.



Од укупно 1.262.200 извршених готовинских трансакција у износу 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, свега 8.402 трансакције, са учешћем 0,67%, извршила су лица која нису била странке банке у којој су ове трансакције реализоване.

У наставку је дат преглед броја извршених трансакција прилива из високоризичних земаља и офшор географских подручја које су у банкарском сектору извршене у току 2019. године. С друге стране, у анализираном периоду извршене су 184.442 трансакције плаћања ка високоризичним земљама, као и 38.036 трансакција плаћања ка офшор географским подручјима, односно земљама.

Графикон 19. Преглед извршених трансакција прилива и плаћања са високоризичним и офшор земљама у 2019. години



Упоредни преглед броја извршених трансакција прилива и плаћања с високоризичним и офшор земљама по анализираним периодима приказан је на Графикону 19а.

Графикон 19а Преглед броја извршених трансакција прилива и плаћања са високоризичним и офшор земљама – стање на дан по периодима



У односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, у анализираном периоду смањен је број извршених трансакција прилива и плаћања с високоризичним земљама, уз истовремено повећање броја извршених трансакција прилива и плаћања са офшор земљама.

Десет банака је у току 2019. године у своју пословну понуду увело укупно 103 нова производа. Према достављеним подацима, девет банака се изјаснило да у понуди нема производе које су оцениле високим и/или средњевисоким нивоом ризика од прања новца и финансирања тероризма.

У анализираном периоду, 13 банака су за 1–10 производа утврдиле висок ризик од прања новца и финансирања тероризма, три банке су то учиниле за 11–30 својих производа, а једна банка за више од 30 производа.

Ни за један производ из своје пословне понуде 11 банака није проценило средњевисок ниво ризика, 12 банака је овим нивоом ризика оценило 1–10 производа, једна банка се изјаснила да има 29 производа средњевисоког ризика, док преостале две банке имају више од 30 производа средњевисоког ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Када је у питању електронско банкарство, седам банака је за овај производ проценило висок, а 13 банака средњевисок степен ризика од прања новца и финансирања тероризма. Шест банака је производ мобилно банкарство проценило као производ високог ризика, а њих 11 као производ средњевисоког степена ризика од прања новца и финансирања тероризма. Електронско банкарство користи 2.401.483 странке, мобилно банкарство – 1.805.565, а приватно банкарство свега 685 странака. Према добијеним подацима, у току 2019. године, 21 од 26 банака одобриле су 4.616 кредита обезбеђених 100% депозитом, укупне вредности 123.328.409,70 евра.



## **VII. Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу**

Могућност да повери вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке трећем лицу у складу са Законом у анализираном периоду искористило је свега шест банака и на тај начин прибавило податке и документацију за укупно 553.049 странака (од тога се на тај начин прибављени подаци за 449.099 странака односе на једну банку). У односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, број странака за које су податке и документацију прибавила трећа лица у складу са Законом повећан је за 20.740 случајева.

## **VIII. Кореспондентски односи**

У анализираном периоду, седам банака се изјаснило да нема успостављене лоро кореспондентске односе с банкама и другим сличним институцијама које имају седиште у иностраној држави, док је преосталих 12 банака успоставило укупно 195 лоро кореспондентских односа. Свих 26 банака изјаснило се да нема успостављен лоро кореспондентски однос с банком или другом сличном институцијом која има седиште у иностраној држави која се налази на листи држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

На питање о томе да ли је било случајева затварања лоро рачуна у периоду за који се врши ова анализа, шест банака су се позитивно изјасниле да су затвориле укупно 20 лоро рачуна, наводећи као разлог мали обим промета, односно неактивност. Ностро кореспондентске односе банке имају са укупно 231 банком, док су се три банке изјасниле да имају успостављене ностро кореспондентске односе с пет банака које имају седиште у иностраној држави која се налази на листи држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

## **IX. Обука запослених**

У банкарском сектору послове који подразумевају директни контакт са странкама непосредно обавља укупно 13.707 запослених, односно за 301 запослени више него на дан 31.12.2018. године, при чему релативно учешће запослених који су у директном контакту са странкама у укупном броју запослених у банкарском сектору износи 59,30%, док је ово учешће у претходно анализираној години износило 58,68%.

Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, обучени руководиоци организационих јединица и запослени у Одељењу за контролу усклађености пословања. Укупно 17 банака се изјаснило да се обука за запослене који су у директном

контакту са странкама организује једном годишње, шест банака обуке организује два пута годишње, док се код три банке обука организује три и више пута годишње.

Према достављеним подацима, у две банке обуке се спроводе у директном контакту са запосленима (у тренинг-центрима, интерактивним тренинзима, радионицама уз коришћење презентације у *PowerPoint*-у), једна банка обуку врши без директног контакта са запосленима, и то електронским путем тзв. *E-learning*-ом, док највећи број банака (23) обуке врши на оба наведена начина.

Банке су се изјасниле да је у периоду од датума примене Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (1. 4. 2018) до 31. 12. 2019. године, обуку успешно завршило 27.130 запослених у банкарском сектору.

Све банке су се изјасниле да су своје запослене упознале с последицама непримењивања закона, процедура и налазима контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

## **Х. Организациона структура**

На основу достављених одговора на Упитник, 23 банке имају посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона, док три банке те послове извршавају у оквиру других организационих јединица. У 23 банке, у посебним организационим јединицама запослено је укупно 105 лица којима су поверени послови у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, укључујући и овлашћено лице и његовог заменика.

У току 2019. године 12 банака су се потврдно изјасниле о промени запослених на позицији овлашћеног лица и/или његовог заменика. У четири банке дошло је до промена запослених на позицији заменика овлашћеног лица, док је у осам банака дошло до промене на позицији овлашћеног лица, а као разлоге су навеле престанак радног односа лица која је претходно заузимало ову позицију, замену позиција овлашћеног лица и његовог заменика и одлазак на трудничко боловање. Све банке су се изјасниле да су о извршеној промени обавестили Управу, у складу са Законом.

На питање о томе да ли овлашћено лице и његов заменик који обављају послове спречавања прања новца у складу са Законом, осим послова спровођења Закона, свакодневно обављају и друге послове банке, 24 банке су одрично одговориле, док су се две банке изјасниле да заменици овлашћених лица обављају и друге послове банке.

У шест од 26 банака (23,08%) флукуација запослених који обављају послове у вези са спречавањем прања новца или су у директном контакту с клијентима износила је између 10% и 50%, док је у свим осталим банкама флукуација износила мање од 10%.

Према достављеним подацима, 25 од 26 банака изјасниле су се да поседују посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција и лица, који такође препознаје

транзакције у износу од 15.000 и више евра у динарској противвредности, док је у једној банци увођење софтвера у току. Двадесет две банке користе неки од екстерно набављених софтвера (*Smaragd, Norcom, Asseco SEE, Aseba AML Tool* и др.), док су три банке развиле интерни модел *AML* софтвера. У 25 банака наведени софтвер препознаје више међусобно повезаних готовинских трансакција исте странке чија је укупна вредност једнака или већа од 15.000 евра или више и омогућава класификацију странака по степену ризика од прања новца и финансирања тероризма.

На питање о томе да ли софтвер омогућава филтрирање странака и трансакција по ембарго и тзв. „црним листама” (листе Савета безбедности Уједињених нација, листе ЕУ и листе *OFAC* и сл.), укључујући и листу означених лица Владе Републике Србије, свих 26 банака потврдно се изјаснило.

Банке су се такође изјасниле о броју показатеља које су с Листе за препознавање сумњивих трансакција, као и Листе показатеља у вези с финансирањем тероризма, објављене на сајту Управе, укључиле у тај софтвер.

У следећем прегледу је приказано колико је показатеља за препознавање сумњивих трансакција у вези с прањем новца, који су објављени на сајту Управе, 25 банака увело у свој софтвер:

Табела 2. Број укључених показатеља у вези с прањем новца

Број показатеља за банке	Број банака
Мање од 10	3
10–19	14
20–29	7
30–37	1

Према подацима из Упитника, 25 банака се изјаснило да су у свој софтвер укључиле показатеље за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма, и то у следећем броју:

Табела 3. Број укључених показатеља у вези с финансирањем тероризма

Број укључених показатеља у вези са финансирањем тероризма	Број банака
Мање од 5	18
5–10	5
Више од 10	2

Поред наведеног, 22 банке су навеле и 399 других сценарија које су укључиле у софтвер за препознавање сумњивих трансакција и/или лица.

Број банака у зависности од укључених сопствених сценарија у софтверу дат је у прегледу који следи:

Табела 4. **Број укључених сопствених сценарија**

Број укључених сценарија које су банке саме развиле	Број банака
Мање од 5	6
5–9	3
10–19	8
20 до 30	5
Више од 40	3

Даље унапређење ИТ решења у оквиру постојећих система може знатно утицати на ниво оперативних ризика који могу настати људском грешком и омогућити ефикасније управљање људским ресурсима (нарочито у условима смањења броја запослених), тако што се запослени могу посветити подизању квалитета анализе пословања странака, односно њиховим трансакцијама које систем банке издваја на основу програмираних параметара – показатеља и сценарија.

## **XI. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе за спречавање прања новца**

У анализираном периоду, запослени у банци који су у директном контакту са странком доставили су овлашћеном лицу 715 интерних извештаја у случајевима када су посумњали да у вези са странком или њеном трансакцијом постоји ризик од прања новца и само један интерни извештај у којем се сумња односила на финансирање тероризма. Међутим, број интерних извештаја које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу, а по којима подаци нису достављени Управи износио је 402, из чега се може закључити да је свега 4,8% укупног броја достављених интерних извештаја пријављено Управи.

Према достављеним подацима у току 2019. године, банке су Управи пријавиле укупно 206.228 готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности, од којих је 110.870 извршено у динарима, а 102.538 у некој од страних валута. Такође, банке су се изјасниле да су Управи пријавиле укупно 1.077 сумњивих трансакција, од којих се преко 68% (737 трансакција) односило на сумњиве

трансакције извршене у динарима, док је нешто мање од 32% ових трансакција извршено у некој од страних валута.

У анализираном периоду, овлашћеном лицу једне банке достављен је интерни извештај у којем се сумња односила на финансирање тероризма. Међутим, на основу мишљења и одлуке овлашћеног лица, овај извештај није као сумњив пријављен Управи.

## **ХП. Интерна ревизија и унутрашња контрола**

На основу достављених одговора, све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола у банци.

Унутрашња контрола примене Закона у највећем броју банака је у надлежности организационог дела који се бави унутрашњом ревизијом, а истовремено и у надлежности других организационих јединица, као што су организациона јединица која се бави контролом усклађености пословања банке, контролом пословања „мреже” или искључиво контролом спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Према достављеним одговорима на Упитник у периоду од почетка године, закључно са 31. 12. 2019, 19 банака је извршило унутрашњу ревизију која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма. Преосталих седам банака је последњи пут извршило унутрашњу ревизију овог дела пословања у 2018. години.

Све банке које су унутрашњом ревизијом утврдиле пропусте у поступању у току 2019. године (њих 16) дале су рок за уклањање утврђених неправилности, од којих је шест банака то и учинило у задатом року, док код десет банака тај рок још није истекао (реч је о банкама које су ревизију вршиле у последњем тромесечју 2019. године).

Када су у питању преостале три банке, код једне банке није било утврђених пропуста, док у случају две банке у којима је ревизија вршена у децембру 2019. године ревизорски извештај нису издати у моменту сачињавања ове анализе.

Као најчешћи пропусти наводе се: погрешно извршена класификација клијената правних лица с којима је успостављен пословни однос у току 2019. године, а који обављају високоризичне делатности у складу са анализом ризика банке, а који нису оцењени високим нивоом ризика од прања новца и финансирања тероризма; некомплетност, односно погрешно унети подаци о странкама у систему банке; реоцена *AML* ризика се не спроводи у складу с роковима; неадекватан опис надлежности за вршење појединих радњи и мера и извештавања у процедурама банке које регулишу област спречавање прања новца / финансирање тероризма; потреба за ажурирањем Листа ризичних земаља; препознавање показатеља за одређене странке и њихове трансакције за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, а за које нису сачињене службене белешке и/или евентуално извршене пријаве Управи за спречавање прања новца; недостаци или међусобне неусаглашености унутрашњих аката из различитих пословних процеса (недостаци који се односе на поступак утврђивања статуса политичке изложености клијента и стварног власника, интерним актима није прецизно дефинисана динамика контроле

потпуности података о платиоцу и примаоцу плаћања); није извршена идентификација крајњег власника клијента правног лица (недостају фото-копије идентификационих докумената стварних власника – физичких лица); на фото-копији идентификационих докумената клијената недостају неки од елемената идентификације: датум, време идентификације, име и презиме службеника банке који је извршио идентификацију, недефинисан статус лица која мењају овлашћено лице у одсуству и недовољно прецизан опис послова овлашћеног лица и његовог заменика; недостатак софтвера за аутоматску проверу сумњивих трансакција у домаћем платном промету; није успостављена двојна контрола у поступку пријављивања трансакција Управи, тј. није успостављен принцип „четворо очију”; недовољна усклађеност интерних аката банке са актима матичне банке; потреба унапређења обука и процеса спровођења активности спречавање прања новца / финансирање тероризма; пропусти у прибављању сагласности *AML* службе за успостављање пословног односа с високоризичним клијентима и нерезидентима и др.

На питање о томе да ли је извештајем спољног ревизора обухваћена област спречавања прања новца и финансирања тероризма, 21 банка је потврдно одговорила.

У 24 банке овлашћено лице односно заменик овлашћеног лица учествује у спровођењу унутрашње контроле и о резултатима извршене контроле извештава руководство банке у форми периодичних извештаја (на месечном, тромесечном, полугодишњем или годишњем нивоу).

У анализираном периоду све банке су вршиле унутрашњу контролу послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма (две банке су унутрашњу контролу вршиле у првој половини 2019. године, четири банке у трећем тромесечју 2019. године, а преосталих 20 банака у последњем тромесечју), од којих четири банке нису утврдиле неправилности.

Најчешћи налази те контроле односе се на:

- непотпуну документацију у досијеима клијената,
- неадекватну или непотпуно прикупљену документацију при идентификовању странке при успостављању пословног односа или вршења трансакције,
- неадекватну документацију у вези са утврђивањем стварног власника,
- интерни обрасци с подацима о клијентима нису попуњени на адекватан начин,
- досијеа високоризичних клијената садрже изјаву о пореклу средстава која су (или ће бити) предмет пословног односа,
- досијеа клијената нису скенирана у систему за електронско управљање документима,
- фото-копије идентификационих докумената клијената не садрже неки од елемената идентификације: датум, време идентификације и/или име и презиме службеника банке који је извршио идентификацију,
- погрешно утврђени статуси функционера за странке које то нису,
- није извршена периодична оцена ризика (реоцена),

- пропусте у прибављању изјаве за странке које су функционери и одштампане претраге функционера са сајта Агенције за борбу против корупције,
- неажурне податке о странци у систему банке,
- неправилно извршену класификацију клијената по степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма,
- недостаци који се односе на ажурирање документације, грешке у уносу података о клијенту у базу података у систему банке, грешке приликом обележавања ризика клијента,
- службене белешке нису сачињене или нису одговарајућег обима и квалитета,
- поступање које није у складу с процедурама за прикупљање потребне документације/податка за клијенте свих нивоа ризика, као и за клијенте са статусом функционера.

Све банке које су својим унутрашњим контролама у току 2019. године утврдиле неправилности (22 банке) изјасниле су се да су дале рок за отклањање утврђених неправилности, од којих је њих 13 предузело, односно извршило мере за отклањање неправилности, док код девет банака овај рок још није истекао.

У анализираном периоду, 11 банака се изјаснило да воде укупно 30 дисциплинских поступака због проблема са интегритетом запослених (због учешћа у превари, крађи, корупцији и сл.), док се шест банака изјаснило да се у 26 случајева против банке или запослених у банци воде поступци у вези с прањем новца и финансирањем тероризма. У односу на стање на дан 31. 12. 2018. године, број дисциплинских поступака због проблема са интегритетом запослених повећан је за 21 случај, а број поступака у вези с прањем новца и финансирањем тероризма који се воде против банке или запослених у банци за 23 случаја.

\* \* \*

На основу анализе података за период јануар–децембар 2019. године који су достављени Упитником, уочено је да одређене банке нису поједине податке доставиле у захтеваном формату, односно вредности одређених података нису исказале у валути у којој је то захтевано пре него што су их доставили Народној банци Србије, као и да не располажу евиденцијама за неке од захтеваних података, те је неопходно да у наредном периоду обезбеде ове евиденције и посвете дужну пажњу приликом попуњавања Упитника.